

Analyzing and Compiling Quality Evaluation Indicators of "Second Chance" Literacy Magazine: Review of Audience Opinions¹

Seyyed Kamaloddin Hosseini

Assistant Professor, Department of Social Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
 Email: sk.hosseini@cfu.ac.ir

Batool Sabzeh

Associate Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. B.sabzeh@cfu.ac.ir

Farzin Pirdehi Hajikola

Bachelor's student in the field of educational sciences, majoring in Primary education, Faculty of Educational Sciences, Shahid Beheshti Campus, Saman Al-Hajj Center, Farhangian University, Mashhad, Iran.
 farzinpirdehi2004@gmail.com

Maryam Sabouri Fakhrabadi

Master of Research in Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
 maryam.saboori.20221@gmail.com

Seyyed Ahmadreza Hashemian

Master of Research in Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
 seyedahmadrezahashemian77@gmail.com

Received: 2025-02-13	Revised: 2025-04-15	Accepted: 2025-05-28	Published: 2025-05-28
Citation: Hosseini, S. K., Sabzeh, B., Pirdehi Hajikola, F., Sabouri Fakhrabadi, M. and Hashemian, S. A. (2025). Analyzing and Compiling Quality Evaluation Indicators of "Second Chance" Literacy Magazine: Review of Audience Opinions. <i>Library and Information Science Research</i> , 15(1), 179-206. doi: 10.22067/infosci.2025.91883.1231			

Abstract

Introduction: In the contemporary context, the evaluation and continuous improvement of educational publications are vital to meeting the evolving expectations and needs of literate learners. Despite this, research on educational publications—particularly within the domain of literacy—remains underrepresented in scholarly discourse. Given the growing imperative to enhance the quality of educational content and its critical role in the learning process, this study underscores the importance of aligning published materials with the actual needs of the target audience. Accordingly, the primary aim of this research is to analyze and develop quality evaluation indicators for the literacy-focused magazine *Second Chance* from the perspective of its readership. The findings of this study may serve as a model for other educational publications seeking to enhance content quality and improve the effectiveness of literacy education.

Methodology: The present study employed a survey-analytical approach and is categorized as applied research. Specifically, this research is classified as a survey study based on its data collection method. The statistical population comprised all readers of *Second Chance*

1 . This article is taken from the selected research project of the country in the National Research and Technology Festival of Farhangian University in 1403. The title of the project: "Evaluation of the content and appearance structure of the *Second Chance* magazine for the less literate and its accessibility and usefulness from the audience's point of view".

magazine who are in the literacy consolidation stage. A random sampling technique was utilized to select participants, resulting in a final sample size of 367 individuals. Data were collected using a researcher-designed questionnaire consisting of 43 items, each rated on a five-point Likert scale (ranging from "very little" to "very much"). The questionnaire was developed through a systematic search and design process utilizing keywords related to quality indicators of publications and educational resources within reputable scientific databases. To establish the validity of the instrument, content validity was confirmed by consulting experts and specialists in the field of literacy. Furthermore, the reliability of the questionnaire was evaluated using Cronbach's alpha, yielding an acceptable reliability coefficient of 0.717. Finally, exploratory factor analysis (EFA) was employed to analyze the collected data and to identify the underlying quality assessment indicators (factors) of the *Second Chance* magazine.

Findings: Following the data analysis process, fifteen fundamental indicators (factors) were identified for evaluating the quality of the *Second Chance* magazine. These indicators were subsequently categorized into three subgroups: cognitive-educational, social-identity, and structural design factors. Within the cognitive-educational subgroup, the following indicators were classified: multifaceted development of literacy and applied skills (explained variance: 3.611), transfer of concepts through entertaining literary elements (explained variance: 3.293), development of knowledge and awareness in specific epistemological domains (explained variance: 2.874), innovative thematic approaches in content (explained variance: 2.644), and the organization of educational programs aligned with learners' knowledge construction (explained variance: 2.598). Furthermore, the indicators encompassing motivation and self-efficacy dissemination grounded in lived experiences and social needs (explained variance: 6.308), synergy and discourse related to collective-national identity (explained variance: 3.278), the sustainable development of learners' professional potential (explained variance: 3.124), and interaction-based mechanisms for assessing and enhancing the dynamism of the magazine (explained variance: 2.706) were classified within the spectrum of underlying social-identity factor. Additionally, the structural design factors encompassed the content optimization and effectiveness indices (explained variance: 17.134), the alignment of the magazine content with the audience context (explained variance: 3.018), the efficiency of the structure and the methods of effective message transmission (explained variance: 2.989), the appropriateness of the distribution network and accessibility (explained variance: 2.534), the quality assurance and credibility of the information presented in the magazine (explained variance: 2.444), and the visual design's attractiveness (explained variance: 2.388).

Discussion and Conclusion: The findings of this study indicate that the three foundational factors—cognitive-educational, social-identity, and structural design—each contribute significantly to the dimensions and indicators used in the quality assessment of the *Second Chance* Literacy Journal. The cognitive-educational factor highlights the significance of multifaceted content and innovative pedagogical approaches for concept transmission. This factor effectively enhances the cognitive and scientific competencies of the target audience through the application of constructivist and learner-centered learning principles. Conversely, the social-identity factor reinforces audience motivation and social cohesion, potentially fostering positive shifts in attitudes and behaviors by leveraging theories of self-efficacy and social identity. Conversely, structural design emphasizes the efficiency of communication and the accessibility of information. Specifically, this aspect facilitates user

access, attracts the target audience, and enhances the journal's credibility by adhering to established principles of educational and communication design. The findings suggest that a balanced focus on cognitive, social, and structural dimensions can significantly improve the quality of literacy publications and their effectiveness in empowering readers. Therefore, it is imperative for educational publishing administrators and specialists to consider these indicators during the processes of compiling, publishing, and evaluating journal performance. Moreover, future strategies for literacy publishing should be developed within the framework of these fundamental factors.

Keywords: Compilation, quality indicators, evaluation, Second Chance Magazine, literacy.

تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی «فرصت دوم»: بررسی نظرات مخاطبان^۱

سید کمال الدین حسینی ^{ID}

استادیار، گروه آموزشی علوم اجتماعی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)، sk.hosseini@cfu.ac.ir

بتول سبزه ^{ID}

دانشیار، گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. B.sabzeh@cfu.ac.ir

فرزین پیردهی حاجیکلا ^{ID}

دانشجوی کارشناسی رشته علوم تربیتی، گرایش آموزش ابتدایی، دانشکده علوم تربیتی، پردیس شهید بهشتی، مرکز ثامن الحجج، دانشگاه فرهنگیان، مشهد، ایران. farzinpirdehi2004@gmail.com

مریم صبور فخرآبادی ^{ID}

کارشناسی ارشد پژوهش در علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. maryam.saboori.20221@gmail.com

سید احمد رضا هاشمیان ^{ID}

کارشناسی ارشد پژوهش در علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. seyedahmadrezahashemian77@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵	تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۱/۲۶	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۷	تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۳/۰۷
استناد: حسینی، سید کمال الدین؛ سبزه، بتول؛ پیردهی حاجیکلا، فرزین؛ صبور فخرآبادی، مریم و هاشمیان، سید احمد رضا. (۱۴۰۴). تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت نشریه سوادآموزی «فرصت دوم»: بررسی نظرات مخاطبان. پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۵(۱)، ۱۸۱-۲۰۶. doi: 10.22067/infosci.2025.91883.1231			

چکیده

مقدمه و اهداف: هدف پژوهش، تحلیل و تدوین مؤلفه‌های ارزیابی کیفی مجله «فرصت دوم» از منظر مخاطبان است. نتایج این پژوهش، به‌عنوان یک الگوی نظام‌مند، می‌تواند متولیان حوزه نشر آموزشی را در انتخاب استراتژی‌های اصولی و کارشناسانه در زمینه کیفیت‌بخشی کمک کند.

روش‌ها: روش، کمی و از نوع توصیفی تحلیلی و با رویکرد پیمایشی است. جامعه آماری، شامل نوسودان دوره تحکیم سواد نهضت سوادآموزی در سال ۱۴۰۳-۱۴۰۲ می‌باشد. از این میان، تعداد ۳۶۷ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی، انتخاب و مورد پرسش قرار گرفتند. روایی پرسشنامه، با روش روایی محتوایی و توسط متخصصان حوزه نشر آموزشی مورد تأیید قرار گرفت.

۱. مقاله حاضر، برگرفته از طرح پژوهشی برگزیده کشوری در جشنواره ملی پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان سال ۱۴۰۳ است. عنوان طرح: «ارزشیابی ساختار محتوایی و ظاهری مجله فرصت دوم ویژه کم‌سودان و میزان دسترسی و سودمندی آن از منظر مخاطبان».

به‌علاوه، پایایی آن، توسط آزمون آلفای کرونباخ (0.717: a) بررسی شد. در نهایت، برای شناسایی شاخص‌های ارزیابی کیفی مجله، از ابزار تحلیل عاملی اکتشافی EFA استفاده گردید.

یافته‌ها: فرایند تحلیل، منجر به شناسایی ۱۵ شاخص محوری در ارزیابی کیفیت مجله «فرصت دوم» گردید. شاخص‌ها ذیل سه دسته زیربنایی، شامل شناختی-آموزشی، اجتماعی-هویتی و طراحی ساختاری طبقه‌بندی شدند. در حوزه عوامل زیربنایی شناختی آموزشی، پنج شاخص با وزن‌های تبیینی متفاوت، شامل توسعه چندوجهی سواد و مهارت‌های کاربردی (واریانس تبیینی: ۳/۶۱۱)، انتقال مفاهیم از طریق به‌کارگیری عناصر ادبی سرگرم‌کننده (۳/۲۹۳)، ارتقاء سطح دانش و آگاهی در حوزه‌های معرفتی خاص (۲/۸۷۴)، اتخاذ رویکردی نوآورانه و زمینه‌محور در ارائه محتوا (۲/۶۴۴) و سازمان‌دهی محتوای آموزشی متناسب با ساختار شناختی مخاطبان (۲/۵۹۸) شناسایی شدند. در بُعد عوامل زیربنایی اجتماعی-هویتی، چهار شاخص مهم، شامل تقویت انگیزه و خودکارآمدی بر مبنای تجارب زیسته و نیازهای اجتماعی (۶/۳۰۸)، ایجاد هم‌افزایی و شکل‌گیری گفتمان پیرامون هویت جمعی ملی (۳/۲۷۸)، توسعه پایدار پتانسیل‌های حرفه‌ای یادگیرندگان (۳/۱۲۴) و استقرار سازوکارهای تعاملی برای ارزیابی و ارتقا پویایی نشریه (۲/۷۰۶) مورد شناسایی قرار گرفتند. نهایتاً در حوزه عوامل طراحی ساختاری، شش شاخص بهینه‌سازی و بهبود اثربخشی محتوایی (۱۷/۱۳۴)، تطبیق محتوای نشریه با ویژگی‌های بافتی مخاطبان (۳/۰۱۸)، کارآمدی ساختار و شیوه انتقال پیام (۲/۹۸۹)، بهره‌مندی از شبکه توزیع مناسب و دسترسی‌پذیری کافی (۲/۵۳۴)، تضمین اعتبار و صحت اطلاعات منتشرشده (۲/۴۴۴) و ایجاد جذابیت بصری (۲/۳۸۸) به‌عنوان عوامل اصلی مورد تأکید واقع شدند.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج، نشان می‌دهد که عامل زیربنایی شناختی آموزشی، از یک‌سو بر اثربخشی نوع محتوا و از سوی دیگر بر بهره‌گیری از شیوه‌های کارآمد انتقال محتوا، متمرکز است. عامل زیربنایی اجتماعی-هویتی بر فراهم‌سازی یک اکوسیستم اجتماعی محور با هدف تقویت سرمایه‌های فرهنگی بین فردی، تأکید دارد. همچنین، عامل طراحی ساختاری، کیفیت فرایند تدوین و انتشار مجله از نویسندگان تا مخاطبان را تضمین می‌کند. این عوامل زیربنایی، مدلی را برای تدوین و ارزیابی کیفیت مجله تشکیل می‌دهند که در تبیین کیفیت مجله سهم دارند.

اصالت: بررسی نشریه فرصت دوم، با حمایت مالی سازمان نهضت سوادآموزی، و نظارت فنی دکتر حمید رضا مشهدی عباسی، برای اولین بار انجام شد تا جهت ارتقاء کیفیت آن، سازمان براساس یافته‌های این پژوهش اقدام نماید.

کلیدواژه‌ها: تدوین، شاخص‌های کیفیت، ارزیابی، مجله فرصت دوم، سوادآموزی

مقدمه

مجلات از برجسته‌ترین شیوه‌های توسعه‌بخش ارتباطات بین انسانی هستند (Hasani et al., 2020). مهم‌ترین هدف از انتشار مجلات، ارتقا و اعتلای سطح دانش نظری و تجربی افراد و ارزش‌گذاری به یافته‌های نوین است. دستیابی به این هدف مشخص، بدون وجود ارتباطی فراگیر بین ذی‌نفعان یک مجله، ممکن نیست؛ مگر آنکه طی فرآیندی نظام‌مند، اندیشه‌ها، مفاهیم و نگرش‌های موجود در مجله، مورد قضاوت، ارزش‌گذاری و بازنگری قرار گیرد (Erfanmanesh & Keshavarzian, 2017). نکته قابل توجه آنکه مفهوم مجله از دیروز تا به امروز، دچار تغییر و تحولات شگرفی شده است. در واقع، تمرکز بر نقش مجلات در ارتقای سواد دانشی افراد، در نتیجه توجه به پارادایم‌های ارتباطات عمومی علم، شکل گرفته است (Bauer, 2009; Bauer et al., 2007). به‌علاوه، شرایط و الزامات زندگی مدرن، افراد را به‌سمت

تجدید و نوسازی مداوم تجارب یادگیری سوق داده است، به‌طوری‌که آن‌ها به‌طور فزاینده‌ای از منابع معتبر علمی و مجلات علمی بهره‌برداری می‌کنند تا دانش و مهارت‌های خود را ارتقا دهند (Lally et al., 2018). از سوی دیگر، در حوزه تعلیم و تربیت، از مهم‌ترین مواد یادگیری در تمامی نظام‌های آموزشی، مجلات آموزشی هستند. در واقع، مجلات به‌عنوان عاملی پیشرو در روند دستیابی به غایات و اهداف برنامه درسی رسمی، از جایگاه ابزاری ویژه‌ای برخوردار می‌باشند (Arizi & Abedi, 2003; Yazdani, 2017)؛ در این راستا، در کشور ایران، سازمان نهضت سوادآموزی وابسته به وزارت آموزش و پرورش، به‌عنوان نهاد اصلی مسئول در زمینه تهیه و تدوین منابع آموزشی برای ارتقا سطح سواد افراد کم‌سواد و بی‌سواد، مجله «فرصت دوم» را منتشر می‌کند. این مجله، به‌عنوان یکی از منابع معتبر در حوزه سوادآموزی، تلاش دارد تا با ارائه محتوای آموزشی و پژوهشی، برخی از نیازهای مخاطبان خود را برآورده سازد. باین‌حال، کیفیت محتوای این مجله و میزان تأثیر آن بر یادگیری مخاطبان، نیازمند بررسی دقیق و علمی است.

مجله «فرصت دوم» یکی از مهم‌ترین منابع آموزشی است که به‌طور ویژه برای نوسوادان بزرگسال منتشر می‌شود. این مجله نه‌تنها به آموزش سواد خواندن و نوشتن می‌پردازد، بلکه تلاش می‌کند تا با ارائه مطالب آموزنده و جذاب، نوسوادان را در مسیر یادگیری مستمر یاری کند. فرصت دوم، شامل مقالاتی در زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است که می‌تواند به افزایش آگاهی عمومی و توانمندسازی نوسوادان کمک نماید. در واقع، چاپ مجله‌ای مستقل ویژه افراد کم‌سواد و نوسواد می‌تواند به‌طور قابل توجهی روحیه یادگیری این افراد را تقویت و آن‌ها را به‌سمت فراگیری علم و دانش سوق دهد. این اقدام، افزون بر اینکه می‌تواند تمایل به خودآموزی و مطالعه بیشتر را در این قشر افزایش دهد، بلکه به بهبود اعتمادبه‌نفس آن‌ها نیز کمک خواهد کرد. افزون بر آن، اگر افراد کم‌سواد یا نوسواد نتوانند آموخته‌های خود را از طریق مطالعه مجلات موجود حفظ کنند، ممکن است دچار فراموشی شده و به بی‌سوادی بازگردند (Mahnai, 1999)، که این امر آسیب جدی به فرآیند آموزشی آن‌ها وارد می‌کند. افزون بر آن، این مجله می‌تواند به برطرف کردن نیازهای آموزشی این افراد در راستای ارتقا سطح سواد کمک کند. به‌طور کلی، چنین ابتکاری نه‌تنها می‌تواند به پیشرفت فردی افراد کم‌سواد و نوسواد کمک نماید، بلکه می‌تواند تأثیرات مثبت اجتماعی نیز داشته باشد، چراکه افزایش سطح سواد در جامعه منجر به تقویت فرهنگ یادگیری و ارتقا کیفیت زندگی خواهد شد.

در زمینه تعیین اعتبار و کیفیت مجلات، از نظریات بسیاری سخن گفته شده است. برخی صاحب‌نظران، از راهبرد ارزیابی مجلات از طریق انجمن‌ها و سازمان‌هایی خاص، دفاع می‌کنند. به‌عنوان نمونه، شورای کتاب‌های درسی آمریکا، مؤلفه‌هایی مانند کیفیت فعالیت‌های آموزشی، سبک محتوا و کیفیت سؤالات سنجشی را به‌عنوان عوامل مهم در کیفیت منابع آموزشی عنوان می‌کند (Yazdani, 2017). از سوی دیگر، برخی بر اعتبار عناوین و موضوعات مطروحه به‌عنوان عامل مهم کیفیت بخشی به یک مجله تأکید ورزیده‌اند (Eslami & Ramezan zade saboei, 2010). اساساً به‌منظور ارتقا سطح کیفی

مجلات آموزشی و رفع نارسایی‌های آموزشی در این دسته از مجلات، به کارگیری مؤلفه‌های علمی و عملیاتی در گزینش و نظم دهی محتوا، نقش حیاتی را ایفا می‌نماید (Ravan., 2011). معیارهایی که ریشه در اقتضائات فلسفی، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، علمی و سیاسی یک جامعه دارند (Maleki, 2002; Mousaapour., 2004; Zandi, 1996) و از ترکیب و تفسیر این معیارها، چهارچوبی خاص برای ارزیابی کیفی مجلات آموزشی شکل خواهد گرفت. به‌طور متداول، در تدوین و تهیه چهارچوبی مشخص برای سنجش و ارزشیابی کیفیت مجلات - اعم از آموزشی و غیرآموزشی - از دو تعبیر شاخص^۱ و سنجه^۲ استفاده می‌شود. بدین ترتیب، شناسایی مؤلفه‌های کیفیت مجلات سوادآموزی یکی از چالش‌های اساسی است که می‌تواند تأثیر عمیقی بر یادگیری و سوادآموزی افراد داشته باشد. به‌طور کلی، شاخص‌ترین معیارهای سنجش کیفیت محتوای کتب و مجلات آموزشی شامل کاربردی بودن، آموزش مهارت‌های فراشناختی، انتقال موارث فرهنگی، توجه به اهداف اعتقادی-سیاسی، توجه به اهداف علمی و فناورانه، توجه به نیازهای بومی و جهانی، توجه به باورهای اخلاقی و اجتماعی، توجه به علاقه، سلیقه و شرایط فراگیران، توجه به آموزش مفاهیم پایه علوم مختلف می‌باشد (Ediger, 2003; Fathi Vajargah, 2007; Mousaapour., 2004). یکی دیگر از مؤلفه‌های مهم ارزیابی کیفیت مجلات سوادآموزی، میزان دسترسی مجله به منابع اطلاعاتی است. همخوانی با فرهنگ محلی مخاطب و کاربردی بودن مطالب نیز از دیگر مؤلفه‌های کیفیتی مجلات سوادآموزی می‌باشند (Rajaipour & Akbari Amroabadi, 2007).

همچنین، در زمینه استخراج شاخص‌های کیفی مجله با تأکید بر مخاطبان نیز نظریات مختلفی وجود دارد. نظریه‌های آموزش‌محور و رسانه‌ای به‌طور فزاینده‌ای بر اهمیت تعاملات دوسویه بین مجلات و مخاطبان تأکید دارند. یکی از زیرشاخه‌های کلیدی این نظریات، مدل تقاضا است. براساس این مدل، یادگیرندگان تنها زمانی در دوره آموزشی شرکت می‌کنند که ارزش محتوایی آنچه به دست می‌آورند را بیشتر از هزینه‌های صرف‌شده برای یادگیری احساس کنند (Guzzetti, 2002)؛ علاوه بر این، نظریه زیبایی‌شناسی بصری بر اهمیت شاخص طراحی متناسب با موضوعات و مخاطبان تأکید دارد. طراحی مناسب می‌تواند به جذب توجه مخاطب و انتقال مؤثر پیام‌ها کمک کند. همچنین، نظریه تحلیل محتوای رسانه‌ای بر درک بهتر تأثیر واژگان و جملات انتخاب‌شده با هدف انتقال مؤثر مفاهیم تمرکز دارد (Berelson, 1952; Farhangi & Rastegar, 2015). طبق نظریه میدان نیرو^۳ نیز، فراگیران در صورتی در دوره‌های آموزشی شرکت می‌کنند که معتقد باشند نیازهای شخصی خود را می‌توانند در نتایج یادگیری، بیاموزند و متعاقباً این موضوع را مستند مشاهده نمایند.

1. indicator

2. rubric

3. force field theory

پیشینه

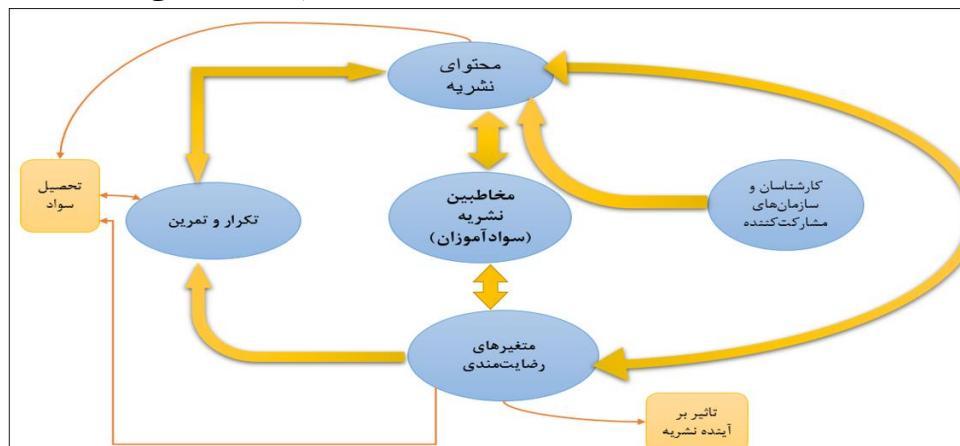
مطالعه پیشینه‌های تجربی داخلی، حاکی از آن است پژوهش‌های بسیار اندکی معطوف به‌عنوان مطالعه حاضر، صورت گرفته است. بااین‌حال، یافته‌های پژوهش تاج‌آبادی نشان می‌دهد که یکی از شاخص‌های مهم در زمینه کیفیت‌بخشی کتب و مجلات آموزشی، میزان دسترسی‌پذیری است. در واقع، عدم دسترسی نوسودان به منابع خواندنی - از جمله مجلات با کیفیت بالا و مناسب - پس از دوره‌های سوادآموزی، به‌ویژه در مناطق روستایی، موجب بازگشت آن‌ها به بی‌سوادی می‌شود. برای جلوگیری از این مشکل، طراحی و توزیع مجلات، مواد آموزشی مناسب و اجرای برنامه‌های تداوم سوادآموزی ضروری است تا مهارت‌های کسب‌شده حفظ شوند. از سوی دیگر، باید در این مجلات، پرورش هوش اقتصادی مخاطبان نیز، مورد توجه قرار گیرد (Tajabadi, 2007). نتایج پژوهش میرحسینی و ارجمندنیا بیانگر این مهم است که کتاب‌های منتشره از سوی نهضت سوادآموزی شهر تهران در انتقال پیام‌های ارتباطی با توجه به عناوین منتشره در اکثر کتاب‌ها موفق عمل کرده است و این توفیق، نشان‌دهنده توجه به استانداردها و شاخص‌های تدوین کتب آموزشی است. (Mirhoseini & Arjmandnia, 2008). افزون بر آن، یافته‌های پژوهش رون چنین روایت می‌کند که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های مهم تدوین کتب و مجلات آموزشی، متناسب بودن مضامین و محتوا با سطح فهم مخاطبان می‌باشد؛ این در حالی است که وضعیت کتب درسی در برآورده سازی این شاخص، در حد متوسط و گاهاً ضعیفی قرار دارد. همچنین غفلت از پرورش بعد اجتماعی و اخلاقی، کم‌توجهی به نهادینه ساختن مهارت سازگاری با موقعیت‌های اجتماعی مختلف و نادیده گرفتن نیازهای قومی و محلی یک فرهنگ در تدوین محتوا و مجلات آموزشی، از دیگر چالش‌هایی است که حوزه محتوای آموزشی با آن‌ها دست‌وپنجه نرم می‌کنند (Ravan, 2011). یافته‌های پژوهش بدری و همکاران نشان می‌دهد که برای ارتقا سطح آگاهی‌های مذهبی سوادآموزان، باید در محتواهای آموزشی، به شاخص تدوین محتوای مذهبی متناسب با سن و نیاز مخاطبان توجه نمود (Badri et al., 2012). نتایج پژوهش یزدانی با عنوان دسته‌بندی شاخص‌های سنجش کیفیت محتوای کتاب‌های درسی پایه سوم دوره ابتدایی نشان می‌دهد که کتب درسی پایه سوم ابتدایی از لحاظ رعایت شاخص‌های عمومی نشر کتب درسی، در سطح مناسبی از کیفیت قرار دارند. این بدان معنا است که معیارهای منوط به نگرش‌های مذهبی، دینی، اجتماعی، حس زیباشناختی، ذوق هنری و تفکر خلاق در کتب پایه سوم به‌خوبی رعایت شده‌اند (Yazdani, 2017). یافته‌های پژوهش متقی‌زاده نیز نشان می‌دهد که محتوای آموزشی مجلات و کتب آموزشی، در صورتی که معیارمند و استاندارد نگاشته شده باشند بر تسهیل فرآیند آموزش، به شکلی مثبت، مؤثر خواهد بود؛ در غیر این صورت، مانع اقدامات اثربخش و توأم با خلاقیت فراگیران خواهد شد (Motaghizadeh, 2018). همچنین، نورمحمدی نجف‌آبادی، پژوهشی را درباره معیارها و شاخص‌های تدوین کتب درسی و محتوای آموزشی استاندارد انجام داد. نتایج این پژوهش، گویای آن است که شاخص‌های لازم برای تدوین کتب و مجلات آموزشی عبارت‌اند از شاخص‌های مربوط به هدف، روش، محتوا، ساختار، شکل ظاهری و

روانشناختی (تقویت روحیه حل مسئله و اعتماد به نفس فراگیر) که ضرورت دارد متولیان حوزه تألیف محتوای آموزشی بدان توجه ویژه‌ای نمایند (Noor Mohammadi Najafabadi, 2022).

بررسی پژوهش‌های خارجی نیز، دلالت بر کمبود پژوهش‌هایی در این زمینه می‌باشد. با این حال، نتایج پژوهش مارزانو نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین معیارهای کیفی مجلات آموزشی، توجه به ساخت دانشی پیشین فراگیران می‌باشد (Marzano, 2004). افزون بر این، یافته‌های پژوهش ولی گویای آن است که درک مطلب فراگیران از محتوای آموزشی مجلات زمانی افزایش می‌یابد که به مؤلفه اطلاعات بصری و کلامی، توجه ویژه‌ای به عمل آید (Woolley, 2010). جوشی نیز شاخص‌های کتاب‌سنجی را در سه دسته شاخص‌های کمی، شاخص‌های عملکردی و شاخص‌های ساختاری تقسیم‌بندی کرده است. شاخص‌های کمی، شاخص‌هایی هستند که برای اندازه‌گیری بهره‌وری یک پژوهشگر استفاده می‌شود؛ شاخص‌های عملکردی، کیفیت مجله یا محقق را اندازه‌گیری می‌کنند و شاخص‌های ساختاری نیز بستری را برای ایجاد ارتباط بین انتشارات، نویسندگان و زمینه‌های تحقیقاتی فراهم می‌آورد (Joshi, 2014). همچنین، نتایج پژوهش منیر و هارتنو سؤالاتی که تدوین‌کنندگان مجلات آموزشی باید به هنگام تدوین محتوا بدان توجه نمایند را مشخص می‌سازد که عبارت‌اند از: آیا متن مورد توجه دانش‌آموزان است؟ آیا به نیاز دانش‌آموزان مربوط می‌شود؟ آیا نشان‌دهنده نوع مطالبی است که دانش‌آموزان در خارج از کلاس استفاده می‌کنند؟ آیا می‌توان از متن برای اهداف آموزشی استفاده کرد؟ چه مهارت‌ها (راهبرد)هایی را می‌توان با بهره‌برداری از متن توسعه داد؟ آیا متن از لحاظ ساختاری برای دانش‌آموزان خیلی آسان/دشوار است؟ چه مقدار واژگان جدید در متن آموزشی وجود دارد؟ (Munir & Hartono, 2016).

با توجه به پیشینه‌های مورد بررسی در این پژوهش، مشخص گردید که پژوهش‌های مختلف، هر یک، خرده مؤلفه‌هایی را به‌عنوان ابزاری برای کیفیت‌بخشی به محتواهای آموزشی - بدون دید ترکیبی و کل‌نگر- مطرح نموده‌اند. به سخن دیگر، پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه، بیشتر با رویکرد کتابخانه‌ای و مروری صرف، شاخص‌های ارزیابی کیفی را به‌صورت سطحی و غیرمستقیم مورد بررسی قرار داده‌اند و متأسفانه پس از گذشت سال‌ها از تدوین و انتشار مجلات آموزشی در کشور ما، تاکنون چهارچوبی که مورد توافق صاحب‌نظران حوزه علوم تربیتی باشد، به‌منظور سنجش و ارزشیابی مجلات آموزشی تدوین نشده است. بنابراین، تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی «فرصت دوم» ضروری به نظر می‌رسد؛ زیرا کیفیت مجلات آموزشی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه دانش و ارتقا سوادآموزی، نقش تعیین‌کننده‌ای در اعتبار و تأثیرگذاری محتوای آموزشی ایفا می‌کند. با توجه به اهمیت مجله «فرصت دوم» در انتقال دانش تخصصی و ترویج سوادآموزی، ارزیابی دقیق و نظام‌مند کیفیت آن از طریق تدوین شاخص‌های معتبر، امکان شناسایی نقاط قوت و ضعف و ارتقا مستمر کیفیت محتوایی و ساختاری مجله را فراهم می‌آورد. همچنین، بررسی نظرات مخاطبان به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی، به درک عمیق‌تر از نیازها، انتظارات و معیارهای کیفیت کمک می‌کند و موجب افزایش شفافیت و اعتبار فرآیند

ارزیابی می‌شود. زیرا مخاطبان در انتهای‌ترین سطح برنامه درسی، یعنی برنامه درسی تجربه‌شده قرار دارند و بازتاب‌های شفافی را از شاخص‌های کیفی مجله نشان می‌دهند. این بازخوردها باید به‌صورت منظم جمع‌آوری شده و مورد تحلیل قرار گیرند تا زمینه‌ساز بهبود مستمر کیفیت محتوا باشد. بنابراین، این پژوهش به‌دنبال ایجاد چهارچوبی جامع و کاربردی برای سنجش کیفیت مجلات سوادآموزی است که بتواند به بهبود فرآیندهای انتشار و جذب مخاطب منجر شود. در شکل (۱)، مدل نظری پژوهش، ارائه می‌شود.

شکل ۱. مدل نظری پژوهش

بنابراین، سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از: چه شاخص‌هایی از منظر مخاطبان برای ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی «فرصت دوم» مناسب است؟

روش‌ها

روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی و از لحاظ ماهیت در زمره مطالعات کاربردی قرار دارد. از نظر کنترل شرایط تحقیق، پژوهش حاضر زیرمجموعه مطالعات پیمایشی، با استفاده از ابزار پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری پژوهش به‌صورت نامعلوم و شامل تمامی مخاطبان مجله سوادآموزی «فرصت دوم» می‌باشد که در سال ۱۴۰۲-۱۴۰۳ در دوره تحکیم سواد قرار داشتند.

برای انتخاب نمونه‌های آماری، از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شد و بدین ترتیب با استفاده از فرمول حجم نمونه در جوامع نامعلوم تعداد ۳۶۷ نفر از مخاطبان مجله سوادآموزی فرصت دوم، مورد پرسشگری قرار گرفتند (انحراف معیار نمونه اولیه: ۰/۴۹ و میزان خطا: ۰/۰۵). ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مخاطبان در جدول (۱)، نشان داده شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌های آماری

متغیر	سطوح	تعداد	درصد
جنسیت	مرد	۱۷۱	۴۶/۶
	زن	۱۹۶	۵۳/۴
شغل	خانه‌دار	۱۵۲	۴۱
	آزاد	۲۰۸	۵۷
	دولتی	۷	۲
سن	۲۰-۳۰	۱۸	۵
	۳۱-۴۰	۱۹۶	۵۳
	۴۱-۵۰	۱۳۴	۳۷
	۵۱-۶۰	۱۹	۵

ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق‌ساخته‌ای بود که ۴۳ پرسش اصلی آن به‌صورت بسته پاسخ و در طیف پنج‌گانه لیکرت (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) طراحی شده بودند. برای تعیین گویه‌های پرسشنامه، به روش متاستز^۱ عمل شده است. بدین ترتیب، تعدادی کلیدواژه شامل شاخص‌های کیفی مجلات، ارزیابی مجلات، ساختار مجلات و کیفیت منابع آموزشی در پایگاه‌های اطلاعاتی جهاد دانشگاهی، مگیران، نورمگز و پرتال جامع علوم انسانی جستجو شدند. به‌علاوه، همین کلیدواژه‌ها به‌صورت لاتین در پایگاه‌های اطلاعاتی خارجی گوگل اسکالر^۲، ریسرچ گیت^۳، ساینس دایرکت^۴ و الزویر^۵ مورد جستجو قرار گرفتند. پس از بررسی اسنادی منابع مختلف (شامل طرح‌های تحقیقاتی، مقالات، کتاب‌ها و سایت‌های علمی) ۴۳ پرسش اصلی پژوهشی - که گویه‌های اصلی را تشکیل می‌دادند - انتخاب شدند. روایی ابزار پرسشنامه به روش محتوایی تعیین شد. در جریان روایی محتوایی، اعتمادپذیری سؤالات مصاحبه توسط صاحب‌نظران و متخصصین، عموماً مورد تأیید قرار گرفت^۶. آنان بیان داشتند که گویه‌های موجود در پرسشنامه، تصویر به‌نسبت واضح و دقیقی را از شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم نشان می‌دهند. پایایی پرسشنامه نیز از طریق آزمون آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفت که ضریب آلفای آن ($\alpha: 0.717$) نشان‌دهنده پایایی ابزار سنجش در پژوهش است.

1. metasentes

2. Google Scholar

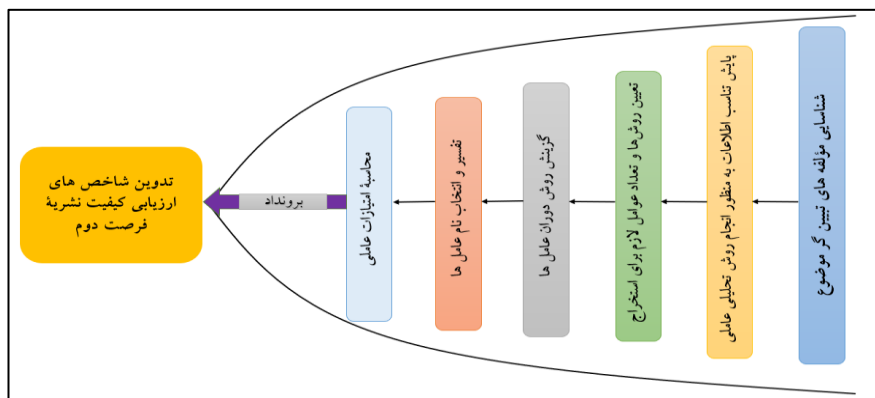
3. Research Gate

4. Science Direct

5. Elsevier

۶. تعداد ۲ نفر از متخصصان که یکی از آن‌ها در حوزه سازمان نهضت سوادآموزی و دیگری به‌عنوان عضو هیئت‌علمی در حوزه علوم تربیتی فعالیت داشته‌اند، ابتدا پرسشنامه را بررسی و اشکالات جزئی را بیان نمودند. در مرحله بعد، با برطرف نمودن این اشکالات از سوی گروه پژوهشگران، مجدد پرسشنامه را بررسی و اعتبار آن را مورد تأیید قرار دادند.

با توجه به تعداد زیاد گویه‌های شناسایی‌شده و مشخص نبودن روابط میان آن‌ها از ابزار تحلیل عاملی اکتشافی EFA^۱ (با تمرکز بر شناخت مؤلفه‌های اصلی) استفاده شد. در واقع، تحلیل عاملی اکتشافی، شیوه‌ای است که به‌منظور تقلیل داده‌ها در پژوهش انجام می‌پذیرد (Ghasemi & Kahnouj, 2020) به عبارت دیگر، پشتوانه منطقی این تحلیل، کاهش دسته وسیعی از متغیرها به چند عامل مهم و اساسی است (Ghiyasvand, 2016). استفاده مؤثر و کارآمد از این روش، نیازمند ارزیابی‌های کارشناسانه پژوهشگر در رابطه با یافته‌های حاصل‌شده است. این ارزیابی‌ها به‌طور مستقیم بر نتایج تأثیرگذار خواهند بود (Hasani et al., 2020). در نهایت، به‌منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات نیز از نرم‌افزار اسپس اس نسخه ۲۷^۲ استفاده گردید و عامل‌های اساسی با استفاده از این ابزار، مورد شناسایی قرار گرفتند. در شکل (۲)، مدل روشی بهره‌گیری از روش تحلیل عاملی اکتشافی در مطالعه حاضر، نشان داده می‌شود.

شکل ۲. دیاگرام تبیین‌کننده فرآیندهای روشی پژوهش

یافته‌های پژوهش

در ابتدا، به‌منظور ارزیابی مناسب بودن همبستگی‌های موجود برای تحلیل عاملی اکتشافی، از آماره KMO استفاده گردید. دامنه این آماره از ۰ تا ۱ در نوسان است. در شرایطی که نتیجه آماره کاپس-مه-یر-اولکین (KMO) از ۰/۷۰ بیشتر باشد، همبستگی‌های نشان داده‌شده موجود برای انجام تحلیل عاملی، مناسب می‌باشند (Ghiyasvand, 2016). همچنین، آزمون کرویت بارتل، تناسب داده‌ها جهت انجام تحلیل عاملی را نشان می‌دهد. بدین ترتیب و با توجه جدول (۲)، مقدار آماره KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ۰/۷۰ (-) همبستگی مناسب بین متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد و معنادار بودن آزمون

1. exploratory factor analysis

2. spss 27

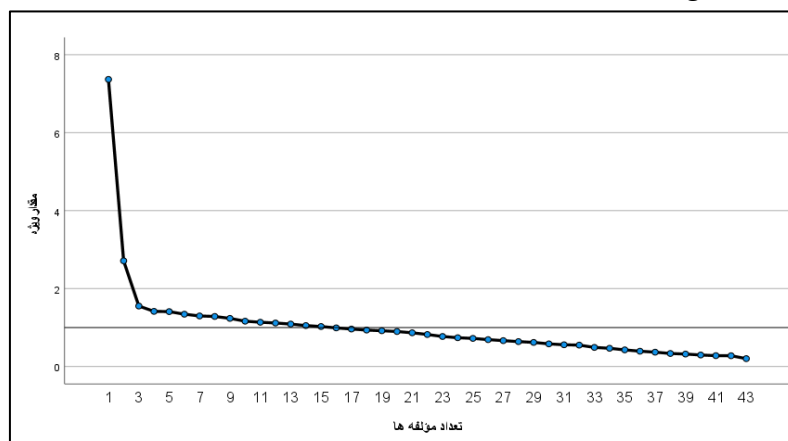
کرویت بارتلت نیز این مورد را تأیید می‌کند ($\text{sig.} \leq 0/05$).

$$\text{مقدار KMO} = \frac{\sum \sum r_{ij}^2}{\sum r_{ij}^2 + \sum a_{ij}^2}$$

جدول ۲. آزمون بارتلت و مقدار KMO

۰/۸۵۱	شاخص کایسر-مه‌یر-اولکین برای کفایت نمونه‌برداری	
۳۸۹۷/۳۷۴	مقدار تقریبی مجذور کا	آزمون کرویت بارتلت
۹۰۳	درجه آزادی	
۰/۰۰۰	سطح معناداری (sig)	

برای تعیین تعداد عوامل قطعی، از شاخص کایسر استفاده و مقدار ویژه برابر با ۱ در نظر گرفته شد. حال، برای تشخیص دقیق تعداد عوامل قطعی که باید مورد شناسایی قرار بگیرند، نتایج نمودار اسکری کتل (سنگ‌ریزه)، با توجه به مکان نقطه شکست آن، مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که در نمودار (۱)، نشان داده می‌شود، نقطه شکست در عدد ۱۵ قرار دارد و این بدان معنا است که ۱۵ عامل اساسی در بین مجموع گویه‌ها وجود دارد.

نمودار ۱. نمودار اسکری کتل برای تشخیص تعداد عامل‌ها

در فرآیند انجام تحلیل عاملی از روش دوران واریماکس استفاده شد. این روش، یکی از فنون چرخش متعامد در تحلیل عاملی است که به‌منظور تفسیر ساختار بارهای عاملی به کار می‌رود. روش واریماکس فرض استقلال بین عوامل را حفظ می‌کند. این استقلال به ما اجازه می‌دهد تا نتایج تحلیل را با اطمینان بیشتری تفسیر کنیم (Fabrigar et al., 1999). در نتیجه، با دقت و سرعت بیشتری به تجزیه و تحلیل نتایج پرداخته می‌شود و در نهایت، تصمیمات به گونه آگاهانه‌تری اتخاذ خواهد شد.

استخراج عوامل

یافته‌های جدول شماره (۳)، گویای آن است که ۱۵ عامل، مقدار ویژه بزرگ‌تر از ۱ دارند و در مجموع ۶۰/۹۴۲ درصد از واریانس کل^۱ را برآورد می‌کنند. این عدد برای ۱۵ عامل، مقدار مناسبی است و هرچه این مقدار به ۱۰۰ نزدیک باشد، تفسیر تعداد عامل‌ها بهتر انجام می‌پذیرد. بلوک اول، شامل سه ستون است که مقادیر ویژه اولیه^۲ (قبل از دوران یافتن) را نشان می‌دهد و بلوک دوم نیز مربوط به حل عامل چرخنده می‌باشد و واریانس را میان عامل‌ها^۳ به‌طور یکنواخت توزیع می‌کند.

جدول ۳. عامل‌های استخراج‌شده، مقادیر ویژه و درصد تبیین واریانس آن‌ها

مقدار ویژه ماتریس همبستگی							
حل عامل دوران یافته و واریانس عامل‌ها			مقادیر ویژه اولیه			اعتبار عامل	عامل‌ها
درصد تجمعی	درصد واریانس	کل	درصد تجمعی	درصد واریانس	کل	آلفای کرونباخ (α)	
۱۷/۱۳۴	۱۷/۱۳۴	۷/۳۶۸	۱۷/۱۳۴	۱۷/۱۳۴	۷/۳۶۸	۰/۷۱۰	F1
۲۳/۴۴۲	۶/۳۰۸	۲/۷۱۲	۲۳/۴۴۲	۶/۳۰۸	۲/۷۱۲	۰/۷۱۵	F2
۲۷/۰۵۲	۳/۶۱۱	۱/۵۵۳	۲۷/۰۵۲	۳/۶۱۱	۱/۵۵۳	۰/۷۲۰	F3
۳۰/۳۴۵	۳/۲۹۳	۱/۴۱۶	۳۰/۳۴۵	۳/۲۹۳	۱/۴۱۶	۰/۷۲۵	F4
۳۳/۶۲۳	۳/۲۷۸	۱/۴۰۹	۳۳/۶۲۳	۳/۲۷۸	۱/۴۰۹	۰/۷۳۰	F5
۳۶/۷۴۷	۳/۱۲۴	۱/۳۴۳	۳۶/۷۴۷	۳/۱۲۴	۱/۳۴۳	۰/۷۳۵	F6
۳۹/۷۶۵	۳/۰۱۸	۱/۲۹۸	۳۹/۷۶۵	۳/۰۱۸	۱/۲۹۸	۰/۷۴۰	F7
۴۲/۷۵۴	۲/۹۸۹	۱/۲۸۵	۴۲/۷۵۴	۲/۹۸۹	۱/۲۸۵	۰/۷۴۵	F8
۴۵/۶۲۷	۲/۸۷۴	۱/۲۳۶	۴۵/۶۲۷	۲/۸۷۴	۱/۲۳۶	۰/۷۱۲	F9
۴۸/۳۳۴	۲/۷۰۶	۱/۱۶۴	۴۸/۳۳۴	۲/۷۰۶	۱/۱۶۴	۰/۷۱۸	F10
۵۰/۹۷۷	۲/۶۴۴	۱/۱۳۷	۵۰/۹۷۷	۲/۶۴۴	۱/۱۳۷	۰/۷۲۳	F11
۵۳/۵۷۶	۲/۵۹۸	۱/۱۱۷	۵۳/۵۷۶	۲/۵۹۸	۱/۱۱۷	۰/۷۲۸	F12
۵۶/۱۱۰	۲/۵۳۴	۱/۰۹۰	۵۶/۱۱۰	۲/۵۳۴	۱/۰۹۰	۰/۷۳۲	F13
۵۸/۵۵۴	۲/۴۴۴	۱/۰۵۱	۵۸/۵۵۴	۲/۴۴۴	۱/۰۵۱	۰/۷۳۷	F14
۶۰/۹۴۲	۲/۳۸۸	۱/۰۲۷	۶۰/۹۴۲	۲/۳۸۸	۱/۰۲۷	۰/۷۴۱	F15

همان‌طور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود، درصد واریانس و درصد تجمعی (تراکمی) برای هر یک

1. total variance
2. initial eigenvalues
3. rotation sums of squared loading

از شاخص‌ها، محاسبه شده است. همچنین، تمامی مؤلفه‌های مطرح‌شده در جدول بالا، دارای مقدار ویژه‌ای بیش از ۱ می‌باشند که نشان‌دهنده مناسب بودن آن‌ها برای انتخاب عامل‌های اساسی است. اما به‌طور خاص، عامل اول با درصد تبیین واریانس ۱۷/۱۳۴، در مقایسه با سایر عوامل، نقش بیشتری را دارد.

دسته‌بندی عوامل

در این مرحله، باید بررسی شود که هرگویه در کدام عامل قرار می‌گیرد. پس از جمع‌آوری داده‌ها و تبدیل متغیرها به شاخص‌های قابل استفاده در تحلیل عاملی، ماتریس همبستگی ایجاد شد و فرآیند عامل‌سازی به‌منظور کاهش تعداد شاخص‌ها انجام گرفت. نتیجه این فرآیند، تجمیع شاخص‌ها در قالب ۱۵ عامل بود. جدول (۴)، میزان همبستگی ۴۳ گویه را در قالب این ۱۵ عامل خلاصه‌شده نمایش می‌دهد. از محتوای جدول مشخص است که هر عامل دارای همبستگی بالاتری با گروه خاصی از متغیرها است. همچنین به‌منظور تلخیص و دقت نظر بیشتر در مراحل بعدی تحلیل، نام اختصاری هر گویه در مقابل آن درج شده است.

جدول ۴. گویه‌های بارگذاری‌شده در عامل‌های پانزده‌گانه

عوامل	نام گویه	نام اختصاری	ضریب همبستگی
عامل اول	تناسب محتوا با سن مخاطبان	CAGE	۰/۷۳۳
	به‌موقع بودن زمان انتشار و پخش	TBA	۰/۷۲۵
	تناسب حجم نوشته‌ها با حوصله مخاطبان	WVP	۰/۷۰۸
	توسعه سطح کیفی زندگی مخاطبان	QLI	۰/۵۷۲
	توسعه سطح سواد علمی و فناورانه مخاطبان	TSF	۰/۵۴۶
عامل دوم	محتواهای تشویقی و تبلیغاتی در راستای تشویق فرهنگ آموختن و سوادآموزی	EPC	۰/۷۶۸
	مفید بودن انتقال تجربیات شخصی افراد بزرگ و موفق	USPE	۰/۶۰۱
	مفید بودن ذکر نیازها و مشکلات آحاد مردم	IAIN	۰/۶۸۴
عامل سوم	پرورش دانستنی‌های مربوط به هنر	UAC	۰/۶۱۱
	مفید بودن مطالب بهداشتی	HCI	۰/۷۸۹
	پرورش مهارت‌های دیجیتال و کامپیوتری	DCS	۰/۶۹۰
	پرورش دانستنی‌های مربوط به مواد غذایی و آشپزی	FKFC	۰/۵۰۸
عامل چهارم	استفاده از مطالب طنز و چستان	UFRC	۰/۷۲۲
	مفید بودن مطالب داستانی و رمانی کوتاه	USFN	۰/۷۰۰
عامل پنجم	پرورش حس تعلق به وطن از طریق موضوعات	NSBH	۰/۷۱۵
	مفید بودن مطالب سیاسی	UCP	۰/۶۲۷
	آشنا کردن مخاطبان با فرهنگ‌های ملی و جهانی	CWC	۰/۶۰۳

۰/۶۹۷	EIM	مفید بودن مطالب اقتصادی	عامل ششم
۰/۶۴۳	CSD	پرورش مهارت‌های شغلی	
۰/۶۴۲	PD	مؤثر بودن محتواهای مربوط به حوزه توسعه فردی	
۰/۴۳۴	GDS	در نظر گرفتن تفاوت‌های جنسیتی در بیان موضوعات و مضامین نشریه	عامل هفتم
۰/۴۹۰	LCC	تناسب محتوا با فرهنگ محلی	
۰/۴۹۳	JRDA	میزان دشواری مطالعه نشریه برای مخاطبان	
۰/۶۸۱	NPMT	بهره‌گیری از روش‌ها و شیوه‌های نوین انتقال پیام در نشریه	عامل هشتم
۰/۳۰۹	PESP	رعایت علائم سجاوندی و نگارشی در تدوین نشریه	
۰/۶۴۹	DKFE	پرورش دانستنی‌های مربوط به حوزه اخلاقی	عامل نهم
۰/۴۵۲	URC	مفید بودن مطالب دینی	
۰/۷۰۵	DKFH	پرورش دانستنی‌های مربوط به حوزه تاریخ	
۰/۶۵۲	CFRS	وجود راه‌های ارتباطی مناسب برای ارائه بازخوردهای شفاف به نشریه	عامل دهم
۰/۶۹۳	FCE	فایده ادامه روند کنونی نشریه در آینده	
۰/۴۲۸	EAFQI	توجه تدوین‌کنندگان نشریه به بازخوردهای پیشنهادی جهت ارتقای کیفیت	
۰/۶۷۳	RCTRW	تناسب محتوا و مضامین نشریه با دنیای واقعی	عامل یازدهم
۰/۴۰۹	NI	بدیع و تازه بودن مطالب موجود در نشریه	
۰/۷۰۶	OCC	نظم و توالی کلی در بیان موضوعات	عامل دوازدهم
۰/۵۰۱	PCK	در نظر گرفتن دانسته‌های پیشین مخاطبان در انتقال مفاهیم	
۰/۷۷۰	AJAJ	آشنایی و شناخت مخاطبان نسبت به نشریه	عامل سیزدهم
۰/۴۵۵	TIPS	اطلاع‌رسانی به‌موقع به مخاطبان در خصوص روند و زمان انتشار	
۰/۵۴۲	VAP	اعتماد به صحت محتوای مطرح‌شده در نشریه	عامل چهاردهم

استفاده از افراد متخصص در تدوین نشریه	EJSE	۰/۳۱۳-
زیبایی ظاهر و جلد درج شده بر روی نشریه	ACAP	۰/۶۸۶
تناسب و کیفیت تصاویر درون نشریه	PQIP	۰/۴۸۲-
تناسب فونت‌های استفاده‌شده با سن مخاطبان	SFAA	۰/۳۷۵-
جذابیت رنگ‌های استفاده‌شده در ظاهر نشریه	AUC	۰/۷۴۸

عامل پانزدهم

در خصوص جدول (۴)، ذکر دو نکته لازم است؛ اول اینکه منفی بودن ضریب همبستگی (بار عاملی) گویه‌هایی که منفی درآمده است، به معنای مقدار ارزشی پایین آن نیست؛ بلکه به معنای مخالف بودن جهت آن با سایر گویه‌های موجود در آن عامل می‌باشد. به علاوه، در فرآیند نام‌گذاری اختصاری عامل‌ها، ابتدا معنای لاتین آن، به صورت دقیق مورد کنکاش قرار گرفت؛ سپس مخفف (اختصار) آن در مقابل هر گویه درج شد.

نام‌گذاری عوامل

نام‌گذاری عوامل، روندی قیاسی، نظری و انتزاعی است. در این فرآیند سعی شد تا از نظرات افرادی که در این زمینه، تخصص کافی را دارند، بهره گرفته شود تا مانعی بر سر راه سوگیری‌های از پیش تعیین‌شده محقق باشد. در واقع، در این مرحله به نام‌گذاری هر یک از عوامل ۱۵ گانه پرداخته می‌شود. بدین ترتیب، رابطه معنایی بین گویه‌ها، باید به دقت مورد بررسی قرار بگیرد. به سخنی دیگر، تمامی گویه‌های هر عامل باید در زیرمجموعه یک مضمون قرار بگیرد و به نوعی با آن سنخیت داشته باشد. گویه‌های هر یک از عوامل را می‌توان به شرح جدول (۵) نام‌گذاری نمود.

جدول ۵. نام‌گذاری عوامل پانزده گانه شناخته‌شده

شماره گویه	گویه	واریانس تبیینی	شماره عامل	نام عامل
Q29	CAGE	۱۷/۱۳۴	عامل اول	بهینه‌سازی و اثربخشی محتوایی
Q39	TBA			
Q38	WVP			
Q41	QLI			
Q42	TSF			
Q24	EPC	۶/۳۰۸	عامل دوم	اشاعه انگیزش و خودکارآمدی مبتنی بر تجارب زیسته و نیازهای اجتماعی
Q8	USPE			
Q7	IAIN			
Q18	UAC	۳/۶۱۱	عامل سوم	توسعه چندوجهی سواد و مهارت‌های کاربردی
Q17	HCI			
Q34	DCS			
Q6	FKFC			
Q2	UFRC	۳/۲۹۳	عامل چهارم	انتقال مفاهیم از طریق عناصر ادبی سرگرم‌کننده
Q3	USFN			

هم‌افزایی و گفتمان در خصوص هویت جمعی ملی	عامل پنجم	۳/۲۷۸	NSBH	Q25
			UCP	Q15
			CWC	Q43
توسعه پایدار پتانسیل‌های حرفه‌ای یادگیرندگان	عامل ششم	۳/۱۲۴	EIM	Q14
			CSD	Q23
			PD	Q20
تطابق محتوای مجله با بافت مخاطب	عامل هفتم	۳/۰۱۸	GDS	Q13
			LCC	Q1
			JRDA	Q10
کارایی ساختار و روش انتقال پیام مؤثر	عامل هشتم	۲/۹۸۹	NPMT	Q19
			PESP	Q21
توسعه دانش و آگاهی در حیطه‌های معرفتی خاص	عامل نهم	۲/۸۷۴	DKFE	Q5
			URC	Q16
			DKFH	Q4
سازوکارهای تعامل محور برای ارزیابی و ارتقای سطح پویایی مجله	عامل دهم	۲/۷۰۶	CFRS	Q26
			FCE	Q40
			EAFQI	Q27
رویکرد تماتیک نوآورانه در محتوا	عامل یازدهم	۲/۶۴۴	RCTRW	Q32
			NI	Q11
سازمان‌دهی برنامه‌های آموزشی متناسب با ساخت دانشی یادگیرندگان	عامل دوازدهم	۲/۵۹۸	OCC	Q12
			PCK	Q33
شبکه توزیع و دسترسی‌پذیری مناسب	عامل سیزدهم	۲/۵۳۴	AJAJ	Q30
			TIPS	Q31
تضمین کیفیت (اعتبار) اطلاعات در نشر	عامل چهاردهم	۲/۴۴۴	VAP	Q22
			EJSE	Q28
جذابیت طراحی بصری	عامل پانزدهم	۲/۳۸۸	ACAP	Q35
			PQIP	Q36
			SFAA	Q37
			AUC	Q9

با بررسی ارتباطات و پیوندهای معنایی موجود بین ۱۵ عامل شناخته‌شده، می‌توان آن‌ها را در سه عامل زیربنایی کلی شناختی آموزشی، اجتماعی هویتی و طراحی ساختاری، دسته‌بندی کرد. جدول (۶)، عامل‌های زیربنایی کلی در زمینه تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله را نشان می‌دهد.

جدول ۶. عوامل زیربنایی تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم

تعداد گویه هر مؤلفه	مؤلفه‌های اساسی	عامل‌های زیربنایی
۴	F3	شناختی آموزشی
۲	F4	
۳	F9	
۲	F11	

	F12	۲
اجتماعی هویتی	F2	۳
	F5	۳
	F10	۳
	F6	۳
	F1	۵
طراحی ساختاری	F7	۳
	F8	۲
	F13	۲
	F14	۲
	F15	۴

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه، مجلات مناسب کم‌سودان و بی‌سودان جامعه نقش مهمی را در توسعه سواد ایفا می‌کنند. بنابراین، در فرآیند تدوین مجلات آموزشی مانند مجله فرصت دوم، ضروری است که شاخص‌ها و دستورالعمل‌هایی کارشناسی شده به‌منظور افزایش کیفیت و بهره‌وری حداکثری، حاکم باشد. بنابراین، هدف اساسی پژوهش حاضر، تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی «فرصت دوم» از منظر مخاطبان است. بدین ترتیب، پس از تحلیل اطلاعات به روش تحلیل عاملی اکتشافی (EFA)، ۱۵ عامل اساسی و ۳ عامل زیربنایی شناسایی شدند. در ادامه به بررسی و تحلیل عامل‌های اساسی استخراج‌شده پرداخته خواهد شد.

بهینه‌سازی و اثربخشی محتوایی: این عامل، اولین عامل اساسی شناخته‌شده در خصوص تحلیل و تدوین شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم می‌باشد و تفسیر گویه‌های آن، حاکی از آن است که «تناسب محتوای مجله با ویژگی‌های سنی مخاطبان» به تعمیق فهم و ارتباط مؤثر کمک می‌کند و این امر براساس مراحل رشد شناختی و عاطفی افراد متفاوت است. «زمان‌بندی انتشار محتوا» نیز عامل تعیین‌کننده‌ای در جذب توجه است؛ به‌ویژه محتوای مرتبط با رویدادهای جاری، زمانی که به‌روز و به‌موقع منتشر شود، می‌تواند تعامل بیشتری را جلب کند. «حجم محتوای ارسالی باید با توجه به میزان توجه و حوصله مخاطبان» تنظیم شود، چراکه محتوای طولانی و پیچیده می‌تواند به کاهش توجه و میزان محتوای درک‌شده منجر شود. به‌علاوه، «محتوایی که به بهبود کیفیت زندگی» و «ارتقا سطح سواد علمی مخاطبان» اختصاص دارد، نه‌تنها قابلیت جذب بالایی دارد، بلکه می‌تواند اعتماد و وفاداری مخاطبان را نیز افزایش دهد.

اشاعه انگیزش و خودکارآمدی مبتنی بر تجارب زیسته و نیازهای اجتماعی: خودکارآمدی و انگیزش،

بسته به چگونگی ارائه محتوا و نوع انتقال تجربیات می‌تواند شمول و تأثیرات بسیار زیادی داشته باشد. یکی از روش‌های مؤثر در این زمینه، «استفاده از محتوای تشویقی و تبلیغاتی» است که به ترویج فرهنگ آموختن و سوادآموزی کمک می‌کند. استفاده از پیام‌های انگیزشی و تشویقی در محتواهای آموزشی می‌تواند احساسات مثبت را در افراد تقویت کند و انگیزه آن‌ها را برای یادگیری افزایش دهد. این نوع محتوا با هدف ایجاد حس موفقیت و تحقق اهداف آموزشی، می‌تواند زمینه‌ساز فعالیت‌های یادگیرانه بیشتری شود. علاوه بر این، «انتقال تجربیات شخصی افراد بزرگ و موفق»، به‌طور مستقیم به تقویت خودکارآمدی در دیگران کمک می‌کند. داستان‌ها و تجربیات این افراد می‌تواند به‌عنوان الگو عمل کرده و نشان دهد که با وجود چالش‌ها و مشکلات، امکان موفقیت در یادگیری وجود دارد. این نوع تجربیات که معمولاً شامل نتایج مثبت و نکات کلیدی برای عبور از سختی‌ها است، می‌تواند به دیگران انگیزه دهد تا با مشکلات خود مواجه شوند و به رفع آن‌ها بپردازند. این بخش از نتایج پژوهش با یافته‌های پژوهش نورمحمدی نجف‌آبادی (Noor Mohammadi Najafabadi, 2022) که تقویت اعتمادبه‌نفس و روحیه حل مسئله را یکی از رسالت‌های اصلی مجلات آموزشی احصاء نموده‌اند؛ همسو است. در نهایت، «شناسایی و بررسی نیازها و مشکلات اجتماعی» نیز می‌تواند به عاملی مهم در این زمینه تبدیل شود. این رویکرد نه تنها به ایجاد محتوای مرتبط و هدف‌دار کمک می‌کند، بلکه به افراد این احساس را می‌دهد که مشکلات آن‌ها مورد توجه قرار گرفته و دیگران نیز با چالش‌های مشابه روبه‌رو هستند. این نوع همدلی می‌تواند رابطه مثبت بین تجربه‌ها و احساسات فردی را تقویت کرده و انگیزش برای حل مسائل را افزایش دهد. در مجموع، این عناصر به‌صورت مشترک و هماهنگ می‌توانند منجر به افزایش انگیزش فردی و خودکارآمدی در افراد شوند و زمینه‌های مطلوبی برای یادگیری و توسعه فردی فراهم سازند.

توسعه چندوجهی سواد و مهارت‌های کاربردی: این سازه، شامل چهار حوزه کلیدی هنر، بهداشت، دیجیتالی و تغذیه است که به‌طور متقابل بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و به بهبود کیفیت زندگی اجتماعی و فردی کمک می‌کنند. گویه نخست، «دانش هنری»، نه تنها خلاقیت را تقویت می‌کند بلکه تفکر انتقادی و درک زیبایی‌شناسی را نیز افزایش می‌دهد. «سواد سلامت»، گویه دوم، آگاهی از مسائل بهداشتی و پیشگیری از بیماری‌ها را ارتقا بخشیده و فرد را در تصمیم‌گیری‌های سلامت‌محور یاری می‌کند. در عصر دیجیتالی، «مهارت‌های دیجیتالی» به‌عنوان گویه سوم، برای تعامل مؤثر با فناوری و دسترسی به منابع اطلاعاتی، حیاتی است. همچنین، گویه چهارم، «دانش تغذیه‌ای» با تأکید بر اهمیت رژیم غذایی سالم، به حفظ سلامت جسمانی کمک می‌کند.

انتقال مفاهیم از طریق عناصر ادبی سرگرم‌کننده: این عامل، شامل دو گویه «استفاده از مطالب طنز و چیستان» و «مطالب داستانی و رمانی کوتاه» است و بر این فرض استوار است که یادگیری زمانی بهینه می‌شود که با انگیزه و لذت همراه باشد. به همین دلیل، به کارگیری عناصر ادبی سرگرم‌کننده در متون آموزشی می‌تواند نقش مهمی در جذب مخاطب و تسهیل فرآیند یادگیری ایفا کند. طنز، با ایجاد

فضایی غیررسمی و مفرح، می‌تواند مقاومت‌های ذهنی نسبت به محتوای آموزشی را کاهش دهد. از منظر روانشناسی شناختی، خنده و شوخ‌طبعی با فعال کردن سیستم پاداش مغز، موجب تقویت توجه و تمرکز می‌شود و به تثبیت بهتر اطلاعات کمک می‌کند. چيستان‌ها نیز، با تحريك حس کنجکاوی و نیاز به حل معما، فراگیران را به تفکر فعال وادار می‌کنند و موجب تقویت مهارت‌های شناختی می‌شوند. داستان‌ها نیز، به‌عنوان ساختار روایی، قابلیت ایجاد همدلی و درگیری عاطفی در مخاطب را دارند. از منظر علوم تربیتی، داستان‌ها با ایجاد زمینه‌ای آشنا و ملموس، فرایند انتزاعی یادگیری را تسهیل می‌کنند. هم‌افزایی و گفتمان در خصوص هویت جمعی ملی: این عامل بر تعامل سه‌گویه، استوار است که هر یک نقشی کلیدی در تقویت هویت ملی ایفا می‌کنند. گویه اول، «پرورش حس تعلق به وطن»، با تکیه بر نظریه هویت اجتماعی و مفهوم شهروندی (Marshall & Bottomore, 1950)، به تقویت پیوند عاطفی و تعهد شهروندان به کشور می‌پردازد. این گویه با ارائه موضوعات میهن‌دوستانه، به مشارکت فعالانه در امور ملی ترغیب می‌کند. گویه دوم، «مفید بودن مطالب سیاسی»، با الهام از مفهوم سواد سیاسی و رویکرد انتقادی، به ارتقای آگاهی و تفکر انتقادی در مورد مسائل سیاسی و اجتماعی می‌پردازد. این گویه مخاطب را به تحلیلی فعال و مسئولانه در فرآیندهای سیاسی تشویق می‌کند. گویه سوم، «آشنا کردن مخاطبان با فرهنگ‌های ملی و جهانی»، براساس رویکردهای بین‌فرهنگی (Todorov, 2010) و اهمیت میراث فرهنگی (Deacon, 2003)، در پی ایجاد درک متقابل و همبستگی بین فرهنگی است. توسعه پایدار پتانسیل‌های حرفه‌ای یادگیرندگان: بر مبنای نظریه سرمایه انسانی، «مفید بودن مطالب اقتصادی» به‌منزله ارتقا آگاهی اقتصادی و توانمندسازی یادگیرندگان برای اتخاذ تصمیمات عقلانی در حوزه مالی و سرمایه‌گذاری، نقشی بنیادین در افزایش بهره‌وری اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی آنان ایفا می‌کند. در همین راستا، «پرورش مهارت‌های شغلی» با تأکید بر نظریه‌های یادگیری مبتنی بر عمل و شایستگی‌های حرفه‌ای، به یادگیرندگان امکان می‌دهد تا توانایی‌های لازم برای ورود به بازار کار و کسب درآمد پایدار را کسب کنند. این مهارت‌ها نه تنها شامل دانش فنی، بلکه شامل مهارت‌های نرم و مهارت‌های شناختی سطح بالا نیز می‌شود که براساس رویکردهای آموزش مادام‌العمر، اهمیت حیاتی دارند. افزون بر این، «مؤثر بودن محتواهای مربوط به حوزه توسعه فردی» که براساس نظریه‌های خودکارآمدی و رشد فردی شکل گرفته است، یادگیرندگان را قادر می‌سازد تا با تقویت باورهای مثبت درونی، افزایش مهارت‌های ارتباطی و ارتقا توانایی حل مسئله، در برابر چالش‌های شغلی و شخصی مقاومت نشان دهند. تطابق محتوای مجله با بافت مخاطب: مجلات آموزشی نیز باید مانند تمامی منابع آموزشی، تفاوت‌های فردی و اجتماعی مخاطبان خود را ملاک کار خود قرار دهند. «توجه به تفاوت‌های جنسیتی»، نه تنها در لحن و زبان، بلکه در مضامین و موضوعات ارائه‌شده، موجب می‌شود تا هر دو جنسیت با مجله ارتباط برقرار کرده و از آن بهره‌مند شوند. همچنین، «تناسب محتوا با فرهنگ محلی»، با حفظ و تقویت ارزش‌ها و باورهای مخاطبان، یادگیری را تسهیل و از ایجاد مقاومت فرهنگی جلوگیری می‌کند. در نهایت،

«میزان دشواری مطالب» باید با سطح سواد مخاطبان همخوانی داشته باشد تا از ایجاد ناکامی جلوگیری کرده و به یادگیری مؤثر کمک کند. یافته‌های پژوهش منیر و هارتونو (Munir & Hartono, 2016) که توجه به نیازهای مختلف یادگیرندگان و تفاوت‌های بین فردی را از جمله شاخص‌های مهم در روند تدوین مجلات و کتب آموزشی می‌داند، این بخش از نتایج را تأیید می‌کند. همچنین یافته‌های پژوهش رون (Ravan, 2011) که بر نزدیکی محتوا به سطح فهم مخاطبان تأکید می‌کند، با این بخش از نتایج همسو است.

کارایی ساختار و روش انتقال پیام مؤثر: در اینجا کارایی، صرفاً به معنای انتقال پیام نیست، بلکه به معنای انتقال مؤثر، جذاب، و به‌یادماندنی آن است. برای دستیابی به این هدف، دو گویه اصلی باید مورد توجه قرار گیرد. اول، «بهره‌گیری از روش‌ها و شیوه‌های نوین انتقال پیام» است. استفاده از روش‌هایی مانند عناصر چندرسانه‌ای و طراحی بصری جذاب، می‌تواند سبب افزایش جذابیت و درک پیام شود. این کار، مخاطب را به‌صورت فعال درگیر کرده و فرآیند یادگیری را بهبود می‌بخشد. دوم، «رعایت دقیق علائم سجاوندی و قواعد نگارشی» است. رعایت این اصول باعث ایجاد وضوح و انسجام در متن می‌شود، از ابهام و سوءتفاهم جلوگیری کرده و به انتقال دقیق و صحیح پیام کمک می‌کند.

توسعه دانش و آگاهی در حیطه‌های معرفتی خاص: هدف غایی این عامل، صرفاً انتقال داده‌های اطلاعاتی نیست، بلکه ایجاد تحول شناختی و ساختاری در درک مخاطب و تشویق او به‌سوی فرآیندهای تفکر انتقادی است. از این منظر، مجله به‌عنوان ابزار واسطه‌گری عمل می‌کند که باید با ارائه محتوای هدفمند و ساختاربندی‌شده، زمینه را برای یادگیری معنادار فراهم سازد. در این راستا، سه گویه اساسی به‌عنوان شاخص‌های قابل سنجش مطرح می‌گردند. نخست، گویه «پرورش دانستنی‌های اخلاقی» است که بر ارزیابی میزان کارآمدی مجله در ارتقا آگاهی اخلاقی مخاطبان، توسعه بینش ارزشی، و تقویت استدلال اخلاقی متمرکز است. هدف این گویه، نه صرفاً انتقال اصول اخلاقی، بلکه درونی‌سازی این اصول و تبدیل آن‌ها به بخشی از چارچوب هویتی و رفتاری فرد است. دومین گویه، «مفید بودن مطالب دینی» است که به سنجش میزان ارتباط محتوای دینی مجله با تجربیات زیسته مخاطبان، پاسخگویی به پرسش‌های وجودی و مذهبی آنان، و ارائه راهکارهای عملی برای ارتقا معنویت و کنشگری در این زمینه می‌پردازد. این گویه، فراتر از انتقال صرف داده‌های دینی، بر ایجاد ایمانی مبتنی بر درک و کنش مسئولانه تأکید دارد. سومین گویه، «پرورش دانستنی‌های تاریخی» است که بر ارزیابی میزان موفقیت مجله در ارائه تصویری پویا و تحلیلی از تاریخ، تقویت درک مخاطبان از الگوهای تکرارشونده، علل و معلول‌های تاریخی و همچنین ایجاد بینشی مبتنی بر درس‌آموزی از گذشته متمرکز است.

سازوکارهای تعامل محور برای ارزیابی و ارتقای سطح پویایی مجله: گویه‌های این عامل، یعنی «راه‌های ارتباطی»، «فایده ادامه روند نشر» و «توجه به بازخوردها»، به هم پیوسته‌اند و به‌صورت یک نظام عمل می‌کنند. راه‌های ارتباطی، بستر لازم برای دریافت بازخوردها را فراهم می‌کنند. این بازخوردها، به مجله کمک می‌کنند تا فایده ادامه روند خود را ارزیابی کند و در صورت نیاز، تغییر ایجاد کند. در

نهایت، توجه تدوین‌کنندگان به بازخوردها، تضمین می‌کند که این تغییرات به‌طور مؤثر اعمال شوند. این سه گویه، نه‌تنها متوالی، بلکه به‌صورت هم‌زمان عمل می‌کنند و یک چرخه خود به‌بودی را برای مجله ایجاد خواهند کرد.

رویکرد تماتیک نوآورانه در محتوا: این عامل، یکی از عوامل کلیدی در جذابیت و تأثیرگذاری مجلات است. «تناسب محتوا و مضامین مجله با دنیای واقعی» می‌تواند موجب جلب توجه خوانندگان و بهبود ارتباط آن‌ها با موضوعات روز شود. این تناسب، نه‌تنها احساس واقعی بودن را در خوانندگان ایجاد می‌کند، بلکه باعث می‌شود مطالب به‌روز و مرتبط با تجارب مخاطبان باشند. «بدیع و تازه بودن مطالب» نیز نقش مهمی در تمایز یک مجله نسبت به سایر مجلات دارد؛ این عامل باعث می‌شود خوانندگان با هر شماره مجله، شاهد ایده‌ها و نگرش‌های جدید باشند و کتابخانه فکری خود را غنی‌تر سازند.

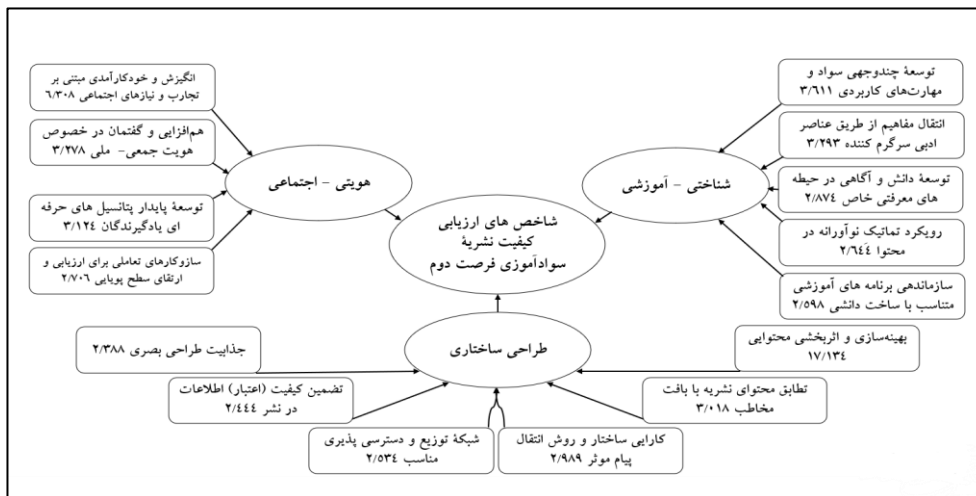
سازمان‌دهی برنامه‌های آموزشی متناسب با ساخت دانشی یادگیرندگان: در این حوزه، «نظم و توالی کلی در بیان موضوعات»، این امکان را فراهم می‌کند که یادگیرندگان با ساختاری منطقی و مراحل گام‌به‌گام، مفاهیم را بهتر درک کنند. از سوی دیگر، «در نظر گرفتن دانسته‌های پیشین مخاطبان در انتقال مفاهیم»، به یادگیرندگان کمک می‌کند تا ارتباط معناداری میان اطلاعات جدید و تجربیات قبلی خود برقرار کنند. یافته‌های پژوهش مارزانو (Marzano, 2004) که ساخت دانشی یادگیرندگان را پایه و اساس تدوین منابع آموزشی می‌داند، تأییدگر این بخش از نتایج است. در نهایت، سازمان‌دهی صحیح و متناسب با نیازهای شناختی افراد، می‌تواند به بهبود کارایی آموزشی و افزایش میزان نگهداشت اطلاعات در ذهن منجر شود.

شبکه توزیع و دسترسی‌پذیری مناسب: این شبکه، به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در ارتقا تعاملات میان مجلات و مخاطبان شناخته می‌شود. «آشنایی و شناخت عمیق مخاطبان از مجله، نه‌تنها احساس تعلق خاطر را در آن‌ها تقویت می‌کند، بلکه موجب افزایش میزان مطالعه و مشارکت فعال آنان نیز می‌گردد. شفافیت در معرفی محتوای مجله و آگاه‌سازی مخاطبان از نکات کلیدی آن، به ایجاد انتظارات مثبت و زمان‌بندی مناسب برای مطالعه کمک می‌کند. بنابراین، «اطلاع‌رسانی به‌موقع درباره روند و زمان انتشار مجله» به‌عنوان عامل حیاتی عمل می‌کند که می‌تواند نرخ دسترسی و تعامل مخاطبان را به‌طور چشمگیری افزایش دهد. تداوم این فرایند، حس وفاداری بلندمدت را در مخاطبان ایجاد کرده و آن‌ها را به پیگیری مطالب و اخبار جدید تشویق می‌کند. در نهایت، بهینه‌سازی این دو مؤلفه، می‌تواند منجر به شکل‌گیری اکوسیستم رسانه‌ای اثربخش بین مجله و مخاطبان شود و نقش بسزایی در افزایش تأثیرگذاری محتوای منتشرشده، ایفا کند. این بخش از یافته‌ها، با نتایج پژوهش تاج‌آبادی (Tajabadi, 2007) که در مطالعه‌ای علت رجعت سوادآموزان به بی‌سوادی را عدم دسترسی نوسودان به مجلات باکیفیت دانست، همسو است. تضمین کیفیت (اعتبار) اطلاعات در نشر: در اعتبار سنجی محتوا، تضمین کیفیت اطلاعات در نشر به‌عنوان یک مؤلفه کلیدی، نقش حیاتی را در شکل‌گیری اعتماد مخاطبان ایفا می‌کند. «اعتماد به صحت

محتوای مجله»، نه تنها به اعتبار آن می‌افزاید، بلکه موجب ایجاد رابطه‌ای پایدار میان مجله و خوانندگان می‌شود. «استفاده از متخصصان در تدوین مجله»، به عنوان راهبردی مؤثر، به ارتقا دقت علمی و حرفه‌ای محتوا کمک می‌کند. این امر با کاهش احتمال خطا و افزایش اعتبار اطلاعات منتشرشده، حس اطمینان را در مخاطبان، تقویت خواهد نمود. علاوه بر این، فرآیند تضمین کیفیت باید شامل ارزیابی‌های مستمر و بازخوردهای سازنده نیز باشد که به شناسایی نقاط قوت و ضعف محتوا کمک می‌کند.

جذابیت طراحی بصری: «زیبایی ظاهری و طراحی جلد مجله»، نخستین مؤلفه‌ای است که تأثیر قابل توجهی بر برداشت اولیه مخاطب از کیفیت محتوا دارد. این تأثیر اولیه، در ادامه می‌تواند به شکل‌گیری انتظارات مثبت یا منفی از محتوای مجله منجر شود. «تناسب و کیفیت تصاویر درون مجله» نیز نقش حیاتی در انتقال مؤثر پیام‌ها و مفاهیم ایفا می‌کند. تصاویری که با استانداردهای بالا تولید شده‌اند، می‌توانند به غنای محتوای نوشتاری افزوده و توانایی آن را در جلب توجه مخاطب افزایش دهند. علاوه بر این، «انتخاب فونت‌های مناسب با توجه به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مخاطبان»، یکی از جنبه‌های اساسی در ارتقا خوانایی و فهم مطالب است. فونت‌هایی با اندازه و نوع مناسب می‌توانند تسهیل‌گر فرآیند مطالعه و جذب اطلاعات باشند. «جذابیت رنگ‌ها» نیز علاوه بر اینکه زیبایی بصری را تحت تأثیر قرار می‌دهد، می‌تواند بر احساسات مخاطبان و واکنش‌های آن‌ها به محتوا تأثیر مستقیم داشته باشد. در واقع، رنگ‌های هماهنگ و متناسب با موضوع مجله، شدت گیرایی و تأثیرگذاری محتوا را افزایش می‌دهد. یافته‌های پژوهش وُلی (Woolley, 2010)، که طراحی بصری را یکی از عوامل اصلی افزایش درک مخاطبان از محتوا می‌داند، این قسمت از نتایج را تأیید می‌کند و با آن همسو است.

در نهایت، عامل‌های ۱۵ گانه شناسایی‌شده در زیرمجموعه ۳ عامل زیربنایی قرار می‌گیرند. عامل زیربنایی شناختی آموزشی مشتمل بر عامل‌های اساسی توسعه چندوجهی سواد و مهارت‌های کاربردی، انتقال مفاهیم از طریق عناصر ادبی سرگرم‌کننده، توسعه دانش و آگاهی در حیطه‌های معرفتی خاص، رویکرد تماتیک نوآورانه در محتوا و سازمان‌دهی برنامه‌های آموزشی متناسب با ساخت دانشی یادگیرندگان می‌باشد. به علاوه، عامل زیر بنایی هویتی-اجتماعی دربردارنده عامل‌های اساسی اشاعه انگیزش و خودکارآمدی مبتنی بر تجارب زیسته و نیازهای اجتماعی، هم‌افزایی و گفت‌وگو در خصوص هویت جمعی ملی، توسعه پایدار پتانسیل‌های حرفه‌ای یادگیرندگان و سازوکارهای تعامل محور برای ارزیابی و ارتقای سطح پویایی مجله است. در نهایت، عامل زیربنایی طراحی ساختاری شامل عامل‌های بهینه‌سازی و اثربخشی محتوایی، تطابق محتوای مجله با بافت مخاطب، کارایی ساختار و روش انتقال پیام مؤثر، شبکه توزیع و دسترسی‌پذیری مناسب، تضمین کیفیت (اعتبار) اطلاعات در نشر و جذابیت طراحی بصری می‌باشد. در ذیل، مهم‌ترین شاخص‌های اساسی و زیربنایی ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم از منظر مخاطبان، نشان داده شده است.

شکل ۲. مدل مفهومی چهارچوب شاخص‌های ارزیابی کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم

با توجه به یافته‌ها و نتایج پژوهش، پیشنهادهایی کاربردی در جهت ارتقا کیفیت مجله فرصت دوم ارائه می‌شود؛ این پیشنهادها، به‌طور کلی می‌تواند راهگشای متولیان، متخصصان و تدوین‌کنندگان مجلات آموزشی به‌ویژه در حوزه سوادآموزی باشد:

(۱) در روند تدوین مجلات حوزه سوادآموزی، تفاوت‌های سنی، جنسی و اجتماعی افراد در نظر گرفته شود. این امر از طریق برگزاری مصاحبه‌های کانونی در بین سوادآموزان و تهیه پرسشنامه‌هایی که نیازهای آن‌ها را آشکار سازد، میسر است.

(۲) با توجه به یافته‌های پژوهش، ایجاد سازوکارهای تعامل محور بین نویسندگان و مخاطبان مجله، پیشنهاد می‌شود. زیرا این امر با دریافت پیشنهادها و انتقادهای مخاطبان، زمینه را برای بهبود روند انتشار مجله فراهم می‌آورد.

(۳) لازم است تا با هدف توسعه سطح زندگی اقتصادی فراگیران، به پرورش مهارت‌های شغلی و حرفه‌ای آن‌ها توجه شود.

(۴) با توجه به اینکه یکی از راه‌های حفظ و ارتقا انگیزه مخاطبان نسبت به ادامه مطالعه شماره‌های بعدی یک مجله، پیوند محتوای آموزشی با واقعیت‌های روز است؛ پیشنهاد می‌شود که در فرآیند تهیه و تدوین محتوای مجله، به این اصل، توجه ویژه‌ای به عمل آید.

(۵) با هدف افزایش جذابیت مضامین و عناوین مجله، از روش‌ها و شیوه‌های نوین انتقال پیام آموزشی بهره گرفته شود. استفاده از این روش‌ها، یادگیری سوادآموزان را عمیق و معنادار می‌سازد. همچنین، به‌منظور توسعه مطالعات در زمینه موضوع پژوهش، موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

(۱) به‌منظور درک دقیق‌تر از شاخص‌های کیفیت مجله سوادآموزی فرصت دوم، دیدگاه‌های کارشناسان و متولیان مجله نیز در این زمینه، با استفاده از روش‌های کیفی مورد بررسی قرار بگیرد.

(۲) -۲ با هدف عمق‌بخشی به یافته‌های مطالعه حاضر، چالش‌ها و تجربیات زیسته سوادآموزان از مطالعه مجله فرصت دوم مورد بررسی قرار بگیرد.

تشکر و قدردانی

از جناب آقای دکتر حمیدرضا مشهدی عباسی، ناظر محترم طرح و همچنین، جناب آقای دکتر سیدرضا حسینی که‌نوج که در فرآیند تحلیل داده‌ها، همکاری وافری را با ما داشته‌اند، بسیار قدردانی می‌شود.

References

- Arizi, H., & Abedi, A. (2003). Content analysis of elementary school textbooks based on achievement motivation structure. *Quarterly Journal of Educational Innovation*, 2(5), 29-52.
- Badri, R., Vejdandparast, H., Hatami, J., & Vahedi, S. (2012). Evaluation of the Tentative Primary Curriculum and its Implementation in the Literacy Movement Organization of Iran. *Journal of Curriculum Research*, 1(1), 51-68.
- Bauer, M. W. (2009). The evolution of public understanding of science—discourse and comparative evidence. *Science, technology and society*, 14(2), 221-240.
- Bauer, M. W., Allum, N., & Miller, S. (2007). What can we learn from 25 years of PUS survey research? Liberating and expanding the agenda. *Public understanding of science*, 16(1), 79-95.
- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Hafner.
- Deacon, H. (2003). *Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage*. Unesco.
- Ediger, M. (2003). *philosophy and curriculum*. Discovery Publishing House.
- Erfanmanesh, M., & Keshavarzian, S. (2017). Publication Delay of Scholarly Journals: A case for Journals Accredited by the Ministry of Science, Research & Technology of Iran. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 33(1), 1-24. <https://doi.org/10.35050/jipm010.2017.001>
- Eslami, A., & Ramezan zade saboei, M. (2010). The role of scientific degrees in improving the quality of journals (Review of the Journal of Rural Development and Development). *Rahyft*, 20(46), -. https://rahyft.nrisp.ac.ir/article_13491_e511b0054c128a2b2e1354c39b5a30dd.pdf
- Fabrigar, L. R., Wegener, D. T., MacCallum, R. C., & Strahan, E. J. (1999). Evaluating the use of exploratory factor analysis in psychological research. *Psychological methods*,

- 4(3), 272.
- Farhangi, A., & Rastegar, A. (2015). Media content analysis: A research approach. *Journal of Media*, 26(3), 121-142.
- Fathi Vajargah, K. A., M. . (2007). *Guide to writing textbooks*. Aizh.
- Ghasemi, M., & Kahnouj, S. R. H. (2020). Analysis of tobacco marketing challenges in rural settlement of Khorasan, Razavi Province (case study: Boqmech Dehestan, Chenaran County).
- Ghiyasvand, A. (2016). Application of statistics and SPSS software in data analysis. *Tehran: Tisa Publication. [In Persian]*.
- Guzzetti, B. J. (2002). *Literacy in America: An Encyclopedia of History, Theory, and Practice [2 volumes]*. Bloomsbury Publishing USA.
- Hasani, G., Marasy, M., & Nourmohammadi, H. (2020). Analysis and Development of Quality Assessment Indicators of Scientific Articles on Art Based on the Theory of Norms and Counter-Norms in Science. *Scientometrics Research Journal*, 6(1, spring & summer)), 1-20.
- Joshi, M. A. (2014). Bibliometric indicators for evaluating the quality of scientific publications. *The journal of contemporary dental practice*, 15(2), 258.
- Lally, V., Sclater, M., & Brown, K. (2018). Technologies, learning and culture: Some emerging themes. *Research in Comparative and International Education*, 13(1), 227-235.
- Mahnai, S. M. Q. R., S. . (1999). Investigating the reasons for dropping out of fifth grade adult literate students in Kohgiluyeh and Boyer Ahmad provinces In. Planning and interdepartmental partnerships office of Literacy Movement Organization.
- Maleki, H. (1996). *Organizing curriculum content*. Gho Publication.
- Marshall, T. H., & Bottomore, T. (1950). *Citizenship and social class* (Vol. 11). Cambridge New York.
- Marzano, R. J. (2004). *Building background knowledge for academic achievement: Research on what works in schools*. Ascd.
- mirhoseini, z., & Arjmandnia, a. (2008). An Analytical Review of the Contents of Curriculum of the Literacy Movement in Tehran City. *Journal of Knowledge Studies*, 1(1), 97-114. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/1041158>
- Motaghizadeh, I. (2018). Reviweing and Analyzing Course Book of University Level: A Case Study of Arabic Grammar and Reading Text. *Pizhuhish nāmah-i intiqādī-i mutūn va barnāmah hā-yi 'ulūm-i insāni (Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences)*, 18(4), 217-233.
- Mousaapour., N. (2004). *Basics of secondary education planning*. Beh nasher.
- Munir, M., & Hartono, R. (2016). ISLAMIC MAGAZINE ARTICLES TO ENHANCE STUDENTS'READING SKILL AND BUILD THEIR CHARACTER VALUES. *International Journal of Education*, 9(1), 69-74.
- Noor Mohammadi Najafabadi, Y. (2022). Criteria and indicators for compiling textbooks and standard educational content. *quality of research in humanities*, 12(1), 79-92.
- Rajaipour, S., & Akbari Amroabadi, A. (2007). An Assessment of Reading Needs of Urban and Rural Novice Literates in Isfahan Literacy Movement. *Teaching and Learning Research*, 5(1), 65-80.
- Ravan., S. A. (2011). The extent of compliance with general criteria in selecting and organizing the content of elementary school textbooks in the Iranian education system.

- Curriculum Studies*, 6(22), 97-116.
- Tajabadi, R. (2007). Public libraries' role in preventing relapse back of new literates into illiteracy. *Librarianship and Information Organization Studies*, 18(1), 167-184. https://nastinfo.nlai.ir/article_483_6f2585f825be45ac51b9f836208ff6e8.pdf
- Todorov, T. (2010). *The fear of barbarians: Beyond the clash of civilizations*. University of Chicago Press.
- Woolley, G. (2010). Developing reading comprehension: Combining visual and verbal cognitive processes. *The Australian Journal of Language and Literacy*, 33(2), 108-125.
- Yazdani, F. (2017). Classifying the Indices for Assessing the Quality of Elementary Textbooks. *Journal of Instruction and Evaluation*, 37(10), 83-106. <http://sanad.iau.ir/fa/Article/972650>
- Zandi, B. (2002). *language learning Tehran: Publication*. Samt